ДОКЛАД

на тема:

«БЪЛГАРИЯ В ЕВРОЗОНАТА: ВЪЗМОЖНОСТИ, ОЧАКВАНИ ЕФЕКТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА»

София, 2026 г.

УВОД

Процесът на присъединяване към еврозоната представлява един от най-значимите икономически и институционални етапи в развитието на България след прехода към пазарна икономика. Неговото значение надхвърля рамките на валутната трансформация и се свързва с много по-дълбоки процеси на икономическа адаптация, реална конвергенция, институционална устойчивост и обществено доверие.

В икономическата теория и практика участието в общ валутен съюз традиционно се разглежда като фактор за макроикономическа стабилност, финансова интеграция и по-висока инвестиционна предвидимост. Същевременно обаче опитът на държавите от еврозоната показва, че ефектите от валутната интеграция не са еднозначни и зависят в значителна степен от структурата на националната икономика, степента на реална конвергенция, качеството на институциите и способността за провеждане на устойчиви икономически политики.

В българския случай този процес има специфична особеност, свързана с функционирането на режима на паричен съвет след кризата от 1996–1997 г. В продължение на повече от две десетилетия именно той осигурява основата на макроикономическата стабилност, но едновременно с това ограничава възможностите за самостоятелна монетарна политика. Така постепенно се формира логиката на прехода: паричен съвет → стабилизация → ограничения → еврозона → тест за реална конвергенция.

Значимостта на тази трансформация се засилва от факта, че тя се реализира в условията на продължаващи геополитически сътресения, инфлационен натиск и трансформация на самата еврозона след последователните финансови, дългови, пандемични и енергийни кризи. Това придава на присъединяването допълнително измерение, което надхвърля традиционния дебат за ползите и рисковете от общата валута и поставя въпроса за устойчивостта на икономическите модели в условията на нарастваща глобална несигурност.

Именно тук се проявява и основният изследователски проблем. Докато номиналната конвергенция се измерва чрез изпълнението на конкретни макроикономически критерии, реалната конвергенция отразява действителното сближаване на производителността, доходите, конкурентоспособността и жизнения стандарт между държавите членки. Това поставя въпроса доколко формалното покриване на критериите е достатъчно условие за устойчиво функциониране в рамките на еврозоната.

Особено значение придобиват и социално-психологическите измерения на процеса, свързани с обществените нагласи, инфлационните очаквания и т.нар. „усещана инфлация“ — разминаването между статистически измерваната инфлация и общественото възприятие за ценовите промени. Международният опит показва, че именно тези фактори често оказват съществено влияние върху обществената оценка за ефектите от приемането на еврото.

Обект на настоящото изследване е процесът на присъединяване на България към еврозоната и неговите икономически ефекти.

Предмет на анализа са взаимовръзките между номиналната и реалната конвергенция, макроикономическата стабилност, инфлационните процеси и институционалната устойчивост в условията на валутна интеграция.

Основната теза в разработката е, че еврозоната не следва да бъде разглеждана единствено като валутна промяна, а като тест за институции, тест за социална устойчивост, тест за политическа зрялост, тест за фискална дисциплина и тест за способността на държавата да поддържа дългосрочен икономически и обществен консенсус.

Целта на изследването е да анализира икономическите ефекти, рискове и предизвикателства пред България в процеса на присъединяване към еврозоната, като се проследят както макроикономическите аспекти на интеграцията, така и по-широките структурни и социални измерения на процеса.

За постигането на тази цел са поставени следните основни задачи:

- анализ на ролята на паричния съвет в процеса на макроикономическа стабилизация;
- изследване на предпоставките и критериите за членство в еврозоната;

- анализ на първоначалните икономически и социални ефекти след приемането на еврото;

- оценка на степента на реална конвергенция на българската икономика;

- изследване на влиянието на обществените нагласи, инфлационните очаквания и поведенческите фактори върху процеса на адаптация.

Методологическата рамка съчетава историко-икономически, сравнителен, макроикономически и институционален анализ, допълнени от елементи на поведенческата икономика при изследването на възприеманата инфлация, обществените нагласи и икономиката на доверието. Този подход позволява процесът на присъединяване към еврозоната да бъде анализиран в неговата многопластовост – като икономически, институционален и обществен феномен, чиито последици далеч надхвърлят рамките на паричната интеграция.

Информационната база включва данни и публикации на Европейската централна банка, Европейската комисия, Евростат, Българската народна банка, Националния статистически институт, както и научни публикации и международни икономически изследвания, свързани с процесите на валутна интеграция и икономическа конвергенция.

Изследването отчита ограниченията, произтичащи от краткия период след присъединяването на страната към еврозоната, както и от трудността при разграничаването на ефектите от членството от влиянието на глобалните икономически и геополитически процеси.

ГЛАВА I. ЕВРОЗОНАТА КАТО ЕТАП ОТ ИКОНОМИЧЕСКАТА ИНТЕГРАЦИЯ НА БЪЛГАРИЯ

1.1. Икономическата логика на валутната интеграция

Създаването на еврозоната представлява един от най-мащабните интеграционни проекти в историята на Европейския съюз. Общата валута има за цел да задълбочи икономическата интеграция чрез премахване на валутния риск, улесняване на търговията, повишаване на финансовата стабилност и засилване на икономическата координация между държавите членки.

В икономическата теория валутната интеграция традиционно се свързва с потенциални ползи като по-ниски транзакционни разходи, по-висока инвестиционна предвидимост, по-добър достъп до капиталови пазари и стимулиране на икономическия растеж.

Поради това въпросът за валутната интеграция не се свежда единствено до избора на валута, а до способността на отделните икономики да функционират ефективно в условията на споделена парична политика.

Същевременно обаче участието в общ валутен съюз предполага ограничаване на националния монетарен суверенитет и прехвърляне на паричната политика към наднационално равнище. Именно поради това ефективното функциониране в рамките на еврозоната изисква относително висока степен на икономическа близост между отделните държави членки.

Тук се проявява и значението на теорията за оптималните валутни зони, според която успешният валутен съюз предполага наличие на сходни икономически цикли, гъвкав пазар на труда, висока икономическа адаптивност и достатъчна степен на структурна конвергенция.

Липсата на подобна конвергенция може да доведе до асиметрични икономически ефекти, при които общата парична политика оказва различно въздействие върху отделните икономики.

Именно тук се проявява и едно от основните предизвикателства пред еврозоната след дълговата и енергийната криза — необходимостта от поддържане на баланс между общата парична стабилност и значителните икономически различия между държавите членки.

В този смисъл еврозоната следва да бъде разглеждана не само като валутен механизъм, а като система, чиято устойчивост зависи от степента на реална икономическа конвергенция, институционалната ефективност и способността на държавите да провеждат координирани икономически политики.

1.2. България между паричния съвет и еврозоната

В българския случай процесът на присъединяване към еврозоната има специфична икономическа логика, пряко свързана с въвеждането на режима на паричен съвет след кризата от 1996–1997 г. Именно той поставя основата на макроикономическата стабилизация чрез фиксиран валутен курс, ограничаване на паричната емисия и възстановяване на доверието във финансовата система.

Паричният съвет изпълнява ключова роля за овладяване на хиперинфлацията и стабилизиране на икономиката, но едновременно с това ограничава възможностите за самостоятелна монетарна политика. Така постепенно се формира модел на икономическо управление, при който значителна част от

ограниченията, характерни за еврозоната, вече съществуват в рамките на националната икономика.

Поради тази причина присъединяването към еврозоната често се разглежда като логично продължение на вече избрания модел на валутна стабилност и европейска интеграция.

В същото време членството в еврозоната поставя значително по-широки изисквания от поддържането на номинална стабилност. То предполага икономическа среда, способна да генерира устойчив растеж, да повишава производителността и да съхранява своята конкурентоспособност в условията на единна парична политика.

Поради тази причина въпросът за готовността на страната не може да бъде разглеждан единствено през призмата на валутния режим. Той е свързан и със способността на икономиката да се адаптира към външни шокове, да поддържа стабилни публични финанси и да реализира дългосрочно икономическо сближаване с по-развитите държави от Европейския съюз.

Така преходът от паричен съвет към еврозона се превръща в естествено продължение на процеса на европейска интеграция, но и в нов етап от икономическото развитие на страната, чиито резултати зависят не толкова от самата валута, колкото от качеството на икономическите политики и институции.

1.3. Еврозоната след кризите: промяна в модела на интеграция

Първоначалната концепция за еврозоната е изградена върху предпоставката, че общата валута ще стимулира постепенно икономическо сближаване между държавите членки. Последвалите кризи обаче показват, че валутната интеграция сама по себе си не гарантира автоматична конвергенция и устойчив икономически растеж.

Световната финансова криза, дълговата криза в еврозоната и последвалите енергийни и инфлационни сътресения разкриват съществени структурни различия между отделните икономики. Тогава става ясно, че липсата на достатъчна реална конвергенция може да засили икономическите дисбаланси, фискалните напрежения и различията в конкурентоспособността.

Тези процеси постепенно променят и самото разбиране за устойчивостта на валутния съюз. Ако в началото основният акцент е поставен върху номиналната стабилност, след кризите все по-голямо значение придобиват институционалната ефективност, гъвкавостта на икономиката, производителността и способността за адаптация към външни шокове.

В резултат на натрупаните сътресения устойчивостта на валутния съюз започва все по-често да се оценява не само чрез способността му да поддържа ценова стабилност, но и чрез ефективността на механизмите за реакция при икономически сътресения.

За България този процес има особено значение. Присъединяването към еврозоната се осъществява в период на висока глобална икономическа несигурност, инфлационен натиск, енергийна нестабилност и засилени обществени очаквания към ефектите от валутната интеграция.

Именно поради това оценката за готовността на страната следва да отчита не само степента на изпълнение на формалните изисквания, но и способността на икономиката да функционира ефективно в условията на продължителни външни сътресения и обща парична политика.

1.4. Реална и номинална конвергенция като основен проблем на валутната интеграция

Един от най-съществените въпроси в процеса на присъединяване към еврозоната е разграничението между номинална и реална конвергенция. Докато номиналната конвергенция се измерва чрез изпълнението на конкретни макроикономически критерии, реалната конвергенция отразява степента на икономическо сближаване между държавите членки по отношение на производителност, доходи, конкурентоспособност и жизнен стандарт.

Номиналните критерии показват дали една икономика е подготвена да въведе еврото, докато реалната конвергенция дава отговор на по-сложния въпрос – доколко тя е подготвена да функционира устойчиво в условията на обща валута.

В българския случай този въпрос придобива особена значимост. Макар страната да поддържа относително висока степен на макроикономическа стабилност, реалната конвергенция остава по-бавен и значително по-сложен процес.

Продължаващите различия в производителността на труда, технологичното развитие, инвестиционната активност и регионалната икономическа структура показват, че формалното изпълнение на критериите не е достатъчно условие за устойчиво функциониране в рамките на валутния съюз.

Ключово значение има производителността, тъй като именно тя определя дългосрочната конкурентоспособност и устойчивото нарастване на доходите. При наличие на значителни различия

между отделните икономики общата парична политика може да генерира асиметрични ефекти и да засили съществуващите дисбаланси.

В икономическата литература този проблем често се свързва и с ефекта Balassa–Samuelson, според който догонващите икономики са подложени на по-висок инфлационен натиск в процеса на реална конвергенция. Именно поради това инфлационните процеси в страни с по-ниско равнище на икономическо развитие често имат структурен характер и не могат да бъдат разглеждани единствено като резултат от краткосрочни парични фактори.

Следователно реалната конвергенция не може да бъде разглеждана като второстепенен или последващ етап от валутната интеграция. Именно тя определя доколко постигнатата номинална стабилност може да бъде превърната в устойчив икономически напредък. В този смисъл дългосрочният успех на участието в еврозоната зависи не толкова от самото приемане на еврото, колкото от способността на икономиката да повишава производителността, доходите и конкурентоспособността си в дългосрочен план.

1.5. Еврозоната като тест за икономическа устойчивост

Натрупаният опит от развитието на еврозоната показва, че успешното участие в общия валутен съюз не се определя единствено от изпълнението на формалните критерии за членство. Макроикономическата стабилност е необходима предпоставка за присъединяване, но не е достатъчно условие за дългосрочен успех в рамките на единна парична политика.

В този контекст устойчивостта на националната икономика се превръща в ключов фактор за ефективното функциониране в еврозоната. Особено значение придобиват способността за адаптация към външни икономически шокове, качеството на институциите, конкурентоспособността на бизнеса и потенциалът за повишаване на производителността.

За България този въпрос има специфично значение поради особеностите на икономическото развитие след въвеждането на паричния съвет. Ако през предходните десетилетия основният акцент е поставен върху постигането на стабилност, то в условията на членство в еврозоната все по-важни стават факторите, определящи дългосрочния потенциал за растеж и икономическо сближаване.

В този смисъл присъединяването към еврозоната може да бъде разглеждано като своеобразен тест за икономическата

устойчивост на страната. То поставя въпроса доколко българската икономика е способна не само да поддържа постигнатата стабилност, но и да я превръща в по-висока производителност, по-конкурентоспособен бизнес, нарастващи доходи и устойчиво подобряване на жизнения стандарт.

Следователно дългосрочните ефекти от участието в еврозоната ще зависят не толкова от самия акт на присъединяване, колкото от способността на държавата да провежда последователни политики, насочени към укрепване на институциите, насърчаване на инвестициите и ускоряване на реалната конвергенция. Именно в това се съдържа и същинското предизвикателство пред България през следващите години.

ГЛАВА II. БЪЛГАРИЯ И ЕВРОЗОНАТА: КОНВЕРГЕНЦИЯ, РИСКОВЕ И ИКОНОМИЧЕСКА АДАПТАЦИЯ

2.1. България в процеса на икономическа конвергенция

Присъединяването към еврозоната поставя въпроса доколко българската икономика е способна устойчиво да функционира в условията на обща парична политика. Именно тук основно значение придобива степента на реална икономическа конвергенция.

През последните години България поддържа относително висока степен на макроикономическа стабилност, подкрепена от режима на паричен съвет, ниския публичен дълг, консервативната фискална политика и стабилния валутен курс.

Тези фактори създават предпоставки за изпълнение на значителна част от формалните критерии за членство. Същевременно обаче реалната конвергенция остава значително по-бавен и сложен процес.

Българската икономика продължава да се характеризира с по-ниска производителност, ограничена технологична интензивност, по-ниски доходи и значителни различия спрямо средните равнища в еврозоната.

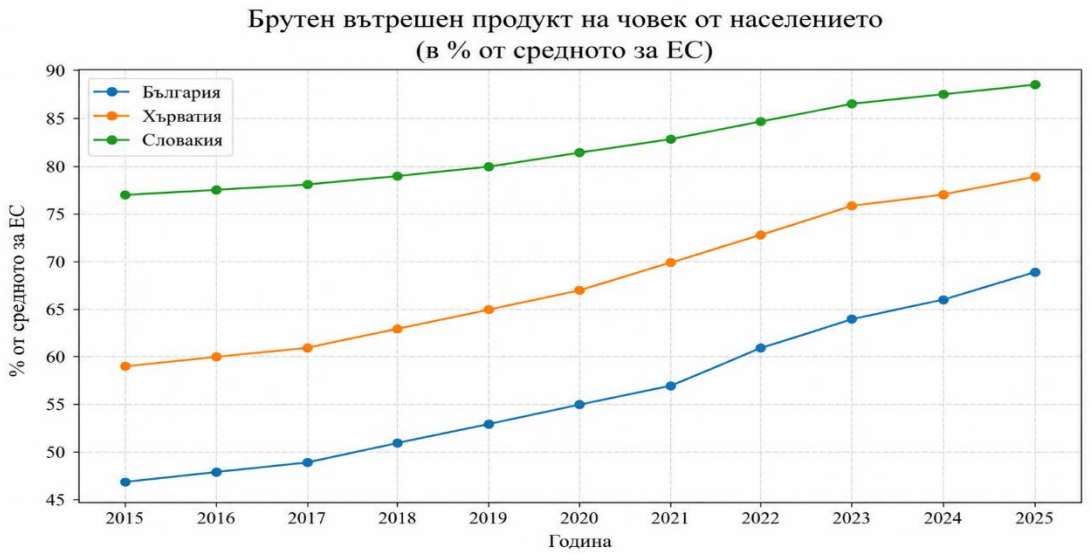
Именно тук се проявява рискът от асиметрична интеграция — ситуация, при която формалното участие в общия валутен съюз не е съпроводено с достатъчно висока степен на икономическа близост с по-развитите държави членки.

Особено важно значение има производителността на труда, тъй като именно тя определя дългосрочната конкурентоспособност и устойчивото нарастване на доходите. При наличие на значителни различия в производителността общата парична политика може да генерира различни ефекти

върху отделните икономики и да засили съществуващите дисбаланси.

В този контекст особено показателна е динамиката на БВП на глава от населението спрямо средното за Европейския съюз.

Графика 1. БВП на човек от населението (% от средното за ЕС): България, Хърватия, Словакия

Източник: Изготвено от автора по данни на Eurostat и European Commission

Данните показват постепенно доближаване на България до средните равнища на ЕС, но и запазване на съществени различия спрямо по-конвергирали икономики като Словакия. Това потвърждава, че номиналната стабилност сама по себе си не гарантира ускорена реална конвергенция, особено при наличие на структурни ограничения, свързани с производителността и конкурентоспособността.

2.2. От номинална готовност към реални икономически предизвикателства

Анализът на конвергенционните процеси показва, че изпълнението на критериите за членство в еврозоната представлява необходима предпоставка за присъединяване, но не и гаранция за безпроблемна икономическа адаптация след приемането на еврото. Опитът на държавите членки показва, че между формалната готовност и реалните икономически резултати често съществува съществено разминаване.

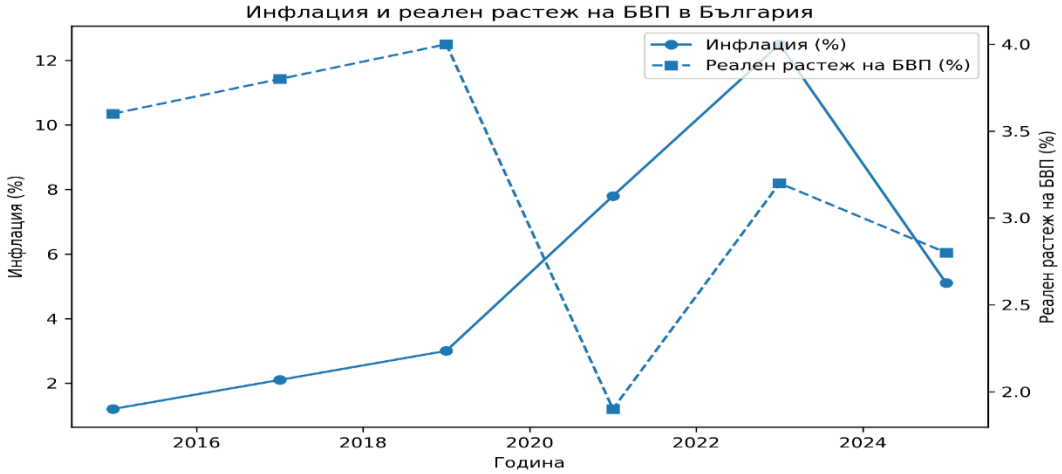
Поради това оценката за готовността на една икономика не може да бъде ограничена единствено до изпълнението на Маастрихтските критерии. От значение остават и редица фактори, които не намират пряко отражение във формалните

показатели, но оказват съществено влияние върху способността на страната да функционира ефективно в условията на обща парична политика.

Особено чувствителен в българския случай остава въпросът за инфлационните процеси и общественото възприятие за ценовите промени. При сравнително по-ниски доходи дори ограничени ценови увеличения при стоки и услуги с ежедневно потребление могат да окажат значително влияние върху обществените нагласи и инфлационните очаквания. Именно поради това оценката за ефектите от присъединяването към еврозоната често се формира не толкова от общите макроикономически показатели, колкото от динамиката на ежедневните потребителски разходи и реалната покупателна способност на домакинствата.

В този контекст динамиката на инфлацията и икономическия растеж придобива особено значение за оценката на устойчивостта на процеса на интеграция.

Графика 2. Инфлация и реален растеж в България преди и след присъединяването към еврозоната

Източник: Изготвено от автора по данни на БНБ, ЕСВ и Eurostat

Графиката показва, че макроикономическата стабилност остава силно зависима от външни икономически и енергийни шокове. Това потвърждава, че устойчивото участие в еврозоната зависи не само от изпълнението на формалните критерии, но и от способността на икономиката да се адаптира към променящата се външна среда.

В периода около присъединяването към еврозоната инфлационната динамика и темповете на икономически растеж се превръщат в едни от най-чувствителните показатели както за

икономическата стабилност, така и за обществените нагласи по отношение на приемането на еврото.

2.3. Сравнителен анализ на икономическата адаптация в държави от Централна и Източна Европа

Опитът на държавите от Централна и Източна Европа показва, че ефектите от присъединяването към еврозоната зависят в значителна степен от структурата на националната икономика, производителността и институционалната устойчивост.

Особено показателен е случаят на Хърватия, чието присъединяване към еврозоната се осъществява в условията на висока инфлация, енергийна нестабилност и засилена обществена чувствителност към цените.

Таблица 1. Сравнителни макроикономически показатели преди и след присъединяването към еврозоната

Източник: Изготвено от автора по данни на Eurostat, ECB, European Commission AMECO Database, OECD и национални статистически институти.

Забележка: С цел ограничаване влиянието на краткосрочни външни икономически шокове и постигане на по-висока сравнителна достоверност са използвани средни стойности за тригодишни периоди преди и след присъединяването към еврозоната.

* Данните за периода 2023–2025 г. за Хърватия включват

Показател	Словения (2004–2006) преди	Словения (2007–2009) след	Словакия (2006–2008) преди	Словакия (2009–2011) след	Хърватия (2020–2022) преди	Хърватия (2023–2025*) след
Година на приемане на еврото	2007	2007	2009	2009	2023	2023
HICP инфлация (%)	2.5	2.7	2.8	2.1	6.8	4.4
Реален растеж на БВП (%)	5.1	0.2	7.5	1.8	5.9	3.3
БВП на човек от населението (% от средното за ЕС)	87	89	67	73	70	76
Безработица (%)	6.3	5.9	10.8	13.7	7.5	5.8
Държавен дълг (% от БВП)	27.1	35.4	30.1	41.2	80.2	61.4

предварителни оценки и прогнози.

Таблица 1 позволява да бъдат проследени различните модели на икономическа адаптация след присъединяването към еврозоната. Данните показват, че членството в общия валутен съюз не води до еднотипни икономически резултати, а взаимодейства с вече съществуващите характеристики на националните икономики.

При Словакия се наблюдава относително ускоряване на процеса на икономическо сближаване, което е съпроводено с нарастване на БВП на човек от населението спрямо средното за ЕС. Това развитие е подпомогнато от високата степен на индустриална интеграция и силната експортна ориентация на икономиката.

Словения демонстрира по-различна динамика. Въпреки сравнително високото изходно равнище на развитие ефектите от присъединяването се преплитат с последиците от глобалната финансова криза, което затруднява еднозначната оценка на влиянието на самото членство в еврозоната.

Особен интерес за България представлява опитът на Хърватия. Присъединяването ѝ към еврозоната се осъществява в условията на висока инфлация, енергийна несигурност и засилена обществена чувствителност към цените – среда, която в значителна степен наподобява част от предизвикателствата пред българската икономика.

Първоначалният период след приемането на еврото е съпроводен със силно обществено усещане за поскъпване, особено при услуги, хранителни продукти, ресторантьорство и ежедневни потребителски разходи. Това показва, че общественото възприятие за ефектите от валутната интеграция не винаги съвпада с официалните макроикономически показатели и често се формира под влияние на цените на стоки и услуги с висока честота на потребление.

Въпреки обществените опасения Хърватия успява да запази финансова стабилност и да подобри част от основните си макроикономически показатели.

На този фон българският случай остава в по-специфична позиция. Макар страната да поддържа висока степен на макроикономическа стабилност, доходите остават под средните равнища в ЕС, чувствителността към цените е висока, а общественото доверие в институциите продължава да бъде сравнително нестабилно, което ограничава скоростта на реалната конвергенция.

Сравнителният анализ показва, че еврозоната създава обща институционална рамка, но не предопределя автоматично икономическите резултати. Те зависят от изходната позиция на всяка държава, от структурата на икономиката и от способността на националните институции да подкрепят процеса на адаптация след присъединяването.

Поради тази причина опитът на разгледаните държави следва да бъде разглеждан не като готов модел за следване, а като аналитичен ориентир за възможните ефекти, ограничения и рискове на валутната интеграция.

2.4. Обществени нагласи и икономика на възприятието

Наред с макроикономическите показатели процесът на присъединяване към еврозоната има и ясно изразено социално-психологическо измерение. Международният опит показва, че обществената оценка за ефектите от валутната интеграция често се формира не толкова от статистическите показатели, колкото от ежедневното потребителско поведение и динамиката на цените при стоки и услуги с висока честота на потребление.

Особено значение в този контекст придобива т.нар. „усещана инфлация“ – разликата между официално измерваната инфлация и общественото възприятие за поскъпване. Най-осезаем ефект върху потребителските нагласи оказват цените на хранителните продукти, услугите, транспортът и ежедневните разходи на домакинствата.

За целите на анализа е конструиран авторски индекс за инфлационен разрив, който измерва разликата между обществено възприеманата и официално отчетената инфлация. Индексът може да бъде представен по следния начин:

$$IGt = PIt - HICPt$$

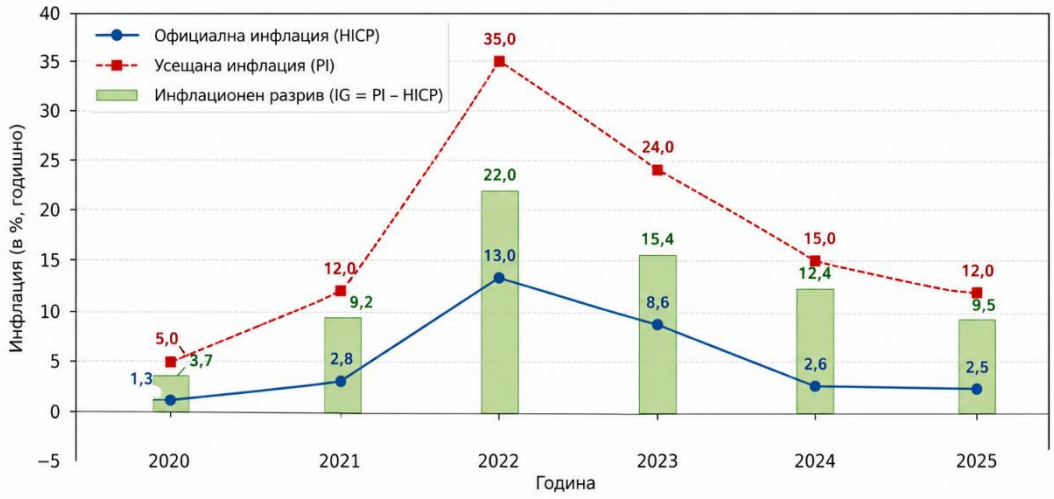
където: **IGt** - инфлационен разрив;

PIt - индекс на усещана инфлация;

HICPt - официална инфлация, измерена чрез хармонизирания индекс на потребителските цени.

Графика 3. Разрив между официална и усещана инфлация в България, 2020–2025 г.

Графика 3. Разрив между официална и усещана инфлация в България, 2020–2025 г.
(в %, годишно)

Инфлационен разрив (IG) = Усещана инфлация (PI) – Официална инфлация (HICP)
Положителна стойност показва, че инфлацията се усеща по-силно от реално измерената.

Източник: Собствени изчисления и визуализация на автора въз основа на данни от Eurostat (HICP) и концептуален модел за инфлационен разрив между официална и усещана инфлация.

Забележка: Индексът на усещана инфлация е авторова аналитична конструкция, използвана с илюстративна цел за визуализиране на разрива между статистически измерената и обществено възприеманата инфлация.

Източник: Изчисления на автора по данни на Eurostat (HICP) и авторска аналитична конструкция на индекса на усещана инфлация.

Забележка: Индексът на усещана инфлация представлява авторска аналитична конструкция с илюстративна цел и не следва да се интерпретира като официален статистически показател.

Графика 3 визуализира инфлационния разрив между официално отчетената инфлация и обществено възприеманото поскъпване. Данните показват, че през целия разглеждан период усещаната инфлация остава значително по-висока от официално измерената, като най-съществено отклонение се наблюдава през 2022 г. Въпреки последвалото забавяне на инфлационните процеси, общественото възприятие за високи цени се запазва на относително високи равнища. Това показва, че оценката на ценовата динамика от страна на домакинствата се формира не само от текущите инфлационни показатели, но и от натрупаната инфлационна памет, формирана в периоди на силно поскъпване.

Този феномен показва, че икономическата реалност и общественото възприятие за нея не винаги съвпадат. В резултат на това оценката за ефектите от валутната интеграция често се формира не толкова от агрегатните макроикономически показатели, колкото от индивидуалния потребителски опит на домакинствата.

В българския случай този ефект се засилва допълнително поради сравнително по-ниските доходи, ограничената

покупателна способност и високия дял на основните потребителски разходи в семейния бюджет.

Поради това обществените нагласи могат да окажат съществено влияние върху оценката за успешността на валутната интеграция, независимо от общата макроикономическа динамика.

Подобна динамика поставя значително по-високи изисквания към институционалната прозрачност, комуникационната политика и способността на държавата да ограничава спекулативни ценови ефекти и инфлационни очаквания.

В този смисъл икономическата адаптация към еврозоната се превръща не само във финансов и институционален процес, а и в процес на поддържане на обществено доверие и социална устойчивост.

2.5. Ограничения на формалната готовност и необходимост от структурна адаптация

Извършеният анализ показва, че процесът на присъединяване към еврозоната не може да бъде оценяван единствено чрез изпълнението на формалните критерии за членство. Макроикономическата стабилност представлява необходима предпоставка за участие в общия валутен съюз, но не изчерпва факторите, които определят дългосрочните икономически резултати след приемането на еврото.

Сравнителният опит на държавите от Централна и Източна Европа показва, че ефектите от валутната интеграция зависят в значителна степен от изходната позиция на националната икономика, от качеството на институциите, от способността за адаптация към външни шокове и от темповете на реална конвергенция. Наред с това обществените нагласи, инфлационните очаквания и доверието в институциите оказват съществено влияние върху начина, по който се възприемат последиците от приемането на еврото.

В българския случай това означава, че дългосрочният успех на участието в еврозоната ще зависи не толкова от самия акт на присъединяване, колкото от способността на икономиката да превръща постигнатата макроикономическа стабилност в устойчив растеж, повишаване на производителността и постепенно сближаване на доходите с по-развитите държави от Европейския съюз.

Следователно присъединяването към еврозоната следва да бъде разглеждано не като крайна цел, а като начало на нов етап от икономическото развитие на страната. Докато приемането на

еврото представлява конкретен институционален акт, то реалната конвергенция остава продължителен икономически процес, от който ще зависи степента, в която ползите от валутната интеграция могат да бъдат превърнати в устойчиво повишаване на благосъстоянието.

ГЛАВА III. БЪЛГАРИЯ СЛЕД ПРИЕМАНЕТО НА ЕВРОТО: МЕЖДУ ОЧАКВАНИЯТА И ИКОНОМИЧЕСКАТА РЕАЛНОСТ

3.1. Първоначални икономически ефекти и обществена адаптация

Първите месеци след присъединяването на България към еврозоната очертават сложна картина, в която макроикономическите показатели и обществените възприятия невинаги следват една и съща логика. Именно това превръща началния период на адаптация в първия реален тест за обществената и икономическата адаптация към новата валутна среда.

От икономическа гледна точка преходът към еврото протича без съществени сътресения във финансовата система. Не се наблюдават признаци на валутна нестабилност, банковият сектор запазва висока ликвидност, а платежната и финансовата инфраструктура функционират нормално. Това показва, че институционалната и техническата подготовка за присъединяването е осъществена без съществени затруднения.

Независимо от стабилността на финансовата система общественото внимание бързо се насочва към динамиката на потребителските цени. Според данни на Националния статистически институт през април 2026 г. годишната инфлация достига 6.8%, като най-съществени увеличения се наблюдават при транспортните услуги, хранителните продукти и част от ежедневните потребителски разходи. Именно тези категории формират непосредствения потребителски опит и оказват най-силно влияние върху обществените оценки за ефектите от валутната промяна.

Това разминаване между макроикономическата стабилност и обществените възприятия е показателно за спецификата на българския случай. Докато институциите оценяват процеса през показатели като инфлация, растеж и финансова стабилност, домакинствата го оценяват през призмата на ежедневните разходи и покупателната способност. В резултат икономическите ефекти от приемането на еврото започват да се измерват не само

чрез статистически индикатори, но и чрез степента на обществено доверие в самия процес. Поради тази причина оценката за успеха на валутната интеграция невинаги съвпада с оценката за нейната икономическа ефективност.

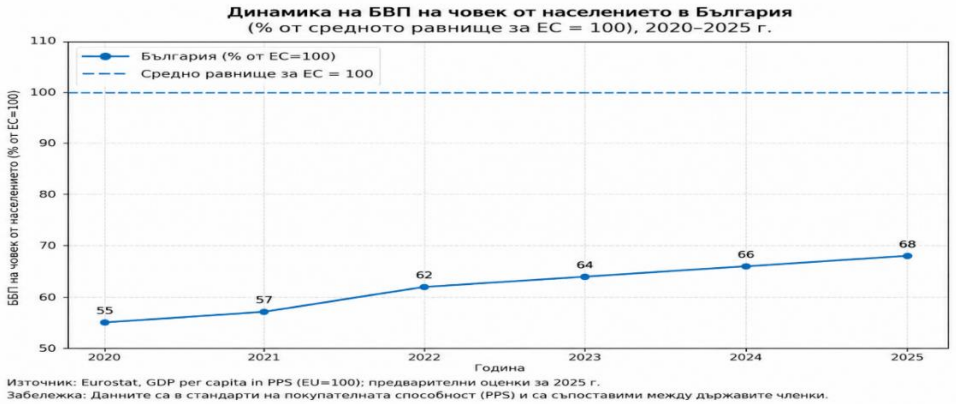
Този първи етап на адаптация показва, че устойчивото участие в еврозоната зависи не само от стабилността на макроикономическите показатели, но и от способността на институциите да поддържат обществено доверие, прозрачност и предвидимост на икономическата среда.

3.2. Еврозоната като среда за догонващо развитие, а не като автоматичен механизъм за конвергенция

Истинското предизвикателство пред България след приемането на еврото не е самата валута, а способността на икономиката да използва новата среда за ускоряване на икономическата трансформация, повишаване на производителността и устойчиво догонващо развитие.

Еврозоната не създава автоматично производителност, технологична модернизация или по-висока добавена стойност. Тя създава рамка, в която тези процеси могат да се ускорят, ако са подкрепени от ефективни институции, инвестиции, човешки капитал и последователна икономическа политика.

Графика 4. Динамика на БВП на човек от населението в България (% от средното равнище за ЕС = 100), 2020–2025 г.

Източник: Eurostat, GDP per capita in PPS (EU=100), предварителни оценки за 2025 г.

Графиката показва последователен процес на икономическо сближаване на България със средните равнища на Европейския съюз през последните години. Независимо от положителната тенденция обаче дистанцията спрямо средното европейско равнище остава значителна. Данните потвърждават наличието на

реална конвергенция, но също така показват, че разликата спрямо средните европейски равнища остава значителна. Именно поради това устойчивото развитие след присъединяването към еврозоната ще зависи не толкова от валутната интеграция сама по себе си, колкото от способността на икономиката да повишава производителността и да създава по-висока добавена стойност.

В този смисъл паричният съвет и еврозоната изпълняват различни исторически функции. Паричният съвет дисциплинира българската икономика чрез ограничения и стабилизиране след кризата от 1996–1997 г. Еврозоната обаче поставя страната в среда на участие, взаимна обвързаност и по-висока отговорност. Ако първият етап е бил стабилизационен, вторият трябва да бъде трансформационен.

Това означава, че въпросът вече не е дали България може да поддържа валутна стабилност, а дали е способна да превърне постигнатата стабилност в по-конкурентоспособна икономика, по-висока добавена стойност и устойчиво нарастване на доходите. Без ускоряване на технологичната модернизация, подобряване на качеството на публичното управление и насърчаване на дейности с по-висока добавена стойност членството в еврозоната рискува да остане предимно формална интеграция без достатъчно силен ефект върху дългосрочното икономическо сближаване.

Следователно еврото не е заместител на структурните реформи. То не отменя нуждата от по-добро образование, инвестиции в технологии, регионално развитие и по-ефективна администрация. Напротив — след присъединяването към еврозоната тези дефицити стават по-видими, защото страната функционира в по-интегрирана и по-взискателна икономическа среда.

Затова основният въпрос пред България не е „какво ще ни даде еврото“, а „какво България е способна да направи с възможностите, които еврото създава“. Именно в този преход — от стабилизация към трансформация — се намира реалният тест за икономическата зрялост на страната.

За да се оцени доколко България разполага с необходимите предпоставки за ускоряване на процеса на реална конвергенция след присъединяването към еврозоната, е необходимо да бъдат разгледани някои от ключовите структурни показатели, определящи дългосрочния потенциал за икономическо развитие. Те дават по-ясна представа за реалната позиция на страната спрямо средните европейски равнища и позволяват да се оцени

доколко валутната интеграция може да бъде подкрепена от устойчиви вътрешни фактори на растеж.

Таблица 3. Фактори на реалната конвергенция: България спрямо средните равнища за ЕС (средно за периода 2022–2025 г.)

Показател	България	Средно за ЕС	Аналитично значение
БВП на човек от населението (PPS, ЕС=100)	~66–68	100	Степен на реално икономическо догонване
Производителност на труда (% от ЕС)	~55–57	100	Потенциал за устойчив растеж
Разходи за НИРД (% от БВП)	~0.77%	~2.24%	Иновационен капацитет
Публични разходи за НИРД (% от БВП)	~0.28%	~0.72%	Подкрепа за технологично развитие
Население с висше образование (25–34 г.)	~41%	~43%	Човешки капитал и адаптивност

Източник: Изготвено от автора по данни на Eurostat, European Commission Country Report – Bulgaria, European Innovation Scoreboard 2024–2025 и НСИ.

Данните показват, че ограниченията пред ускорената реална конвергенция на България не произтичат единствено от макроикономическата среда, а в значителна степен са свързани със структурни фактори като производителност, иновационна активност и технологично развитие. Особено показателно е изоставането при разходите за научноизследователска и развойна дейност, които остават значително под средните европейски равнища. Именно тук се намира границата между членството като институционален факт и конвергенцията като икономически резултат.

Анализът потвърждава, че членството в еврозоната създава необходимата институционална рамка за ускоряване на реалната конвергенция, но не може да я замести. Еврозоната не създава автоматично конвергенция. Тя създава среда, в която конвергенцията става възможна. Дали тази възможност ще бъде реализирана зависи от способността на самата държава да превърне стабилността в развитие.

3.3. Еврозоната като тест за икономическо управление

Присъединяването към еврозоната често се разглежда като финален етап от процеса на икономическа интеграция. В действителност обаче членството поставя началото на нов етап, в който основно значение придобива качеството на икономическото управление. Ако предходният период е бил свързан предимно с постигане на номинална стабилност, то след приемането на еврото фокусът постепенно се измества към способността на държавата да поддържа устойчиви публични финанси, предвидима регулаторна среда и дългосрочна икономическа стратегия.

Тази промяна е особено важна за България. В продължение на повече от две десетилетия паричният съвет изпълнява ролята на външен дисциплиниращ механизъм, който ограничава възможностите за провеждане на рискови монетарни политики. В условията на еврозоната обаче устойчивостта все по-малко зависи от самия валутен режим и все повече от качеството на публичните институции и провежданите икономически политики.

Особено показателен е фактът, че само месеци след присъединяването към еврозоната общественото внимание вече е насочено не към самото членство, а към устойчивостта на публичните финанси. След отчетен бюджетен дефицит над референтната стойност от 3% от БВП, през май 2026 г. беше публично заявено очакване Европейската комисия да започне процедура по прекомерен дефицит срещу България. Независимо от окончателната институционална оценка, самото наличие на подобен риск показва колко бързо въпросът за присъединяването отстъпва място на въпроса за устойчивото управление на публичните финанси.

Случаят ясно илюстрира, че валутната интеграция не отменя значението на фискалната дисциплина, а напротив — участието в общ валутен съюз поставя още по-високи изисквания към устойчивостта на публичните финанси и качеството на бюджетната политика. В този смисъл бюджетната политика постепенно се превръща в една от ключовите области, чрез които

държавите запазват способността си да реагират на икономически предизвикателства и външни шокове.

Поради това реалният тест след присъединяването към еврозоната не е свързан единствено с изпълнението на формални критерии, а със способността на държавата да провежда последователна икономическа политика в дългосрочен хоризонт. Именно тук се срещат икономическата ефективност, институционалната устойчивост и общественото доверие.

Еврозоната не отменя необходимостта от добро управление. Тя прави неговото значение още по-видимо.

Паричният съвет дисциплинираше чрез ограничения - Еврозоната дисциплинира чрез участие.

3.4. От стабилизация към развитие: новият етап в българския икономически преход

Българският преход често се разглежда като поредица от отделни политически и икономически решения. Погледнат в по-широка перспектива обаче, той представлява последователен процес на търсене на стабилност, доверие и икономическо сближаване с развитите държави от Европейския съюз.

В този контекст присъединяването към еврозоната може да се разглежда не като крайна цел, а като логично продължение на процес, започнал с въвеждането на паричния съвет през 1997 г. Ако първият етап от прехода е насочен към ограничаване на нестабилността и възстановяване на доверието в националната икономика, то настоящият поставя значително по-сложната задача за ускоряване на реалното икономическо сближаване.

Погледнат в историческа перспектива, българският икономически преход през последните три десетилетия е белязан от последователно следване на ясно дефинирани външни ориентири. Паричният съвет поставя целта за финансова стабилизация. Членството в Европейския съюз насочва страната към институционална и икономическа интеграция. Присъединяването към еврозоната представлява естествен резултат от тази последователна траектория на икономическа интеграция.

Еврозоната е важна не защото решава проблемите на българската икономика, а защото ясно показва кои от тях все още остават нерешени. Поради тази причина след приемането на еврото основният въпрос вече не е свързан с валутата, а със способността на държавата да създава условия за по-висока

добавена стойност, по-добри институции и по-устойчив модел на развитие.

Особеното в настоящия момент е, че след изпълнението на тази стратегическа цел България се изправя пред качествено нова ситуация. За първи път от началото на прехода пред страната не стои следваща външна котва, която да задава посоката на развитие чрез предварително определени критерии и механизми за адаптация. Това поставя много по-голяма тежест върху качеството на националните политики, институциите и способността за формулиране на собствена дългосрочна визия за развитие.

Ако през последните десетилетия България последователно преминава през етапите на стабилизация и интеграция, то след присъединяването към еврозоната пред страната остава най-трудната задача – да поеме отговорност за собственото си развитие. Именно тук ще се реши дали членството в еврозоната ще остане формален етап от европейската интеграция или ще се превърне в реална предпоставка за дългосрочно икономическо догонване и просперитет.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Присъединяването на България към еврозоната представлява едно от най-значимите събития в съвременната икономическа история на страната. Неговото значение обаче надхвърля рамките на валутната интеграция и не може да бъде сведено единствено до изпълнението на формални критерии и институционални изисквания. То е част от по-дълъг исторически процес, в който България последователно преминава през етапите на стабилизация, европейска интеграция и икономическо сближаване.

Изследването показа, че членството в еврозоната създава благоприятни предпоставки за финансова стабилност, по-ниски трансакционни разходи, по-дълбока икономическа интеграция и по-висока предвидимост на икономическата среда. Същевременно анализът потвърди, че валутната интеграция сама по себе си не е достатъчно условие за ускорена реална конвергенция. Нейните дългосрочни ефекти зависят от фактори като производителност, иновационен капацитет, качество на институциите, човешки капитал и способност за провеждане на последователни икономически политики.

Първите месеци след присъединяването към еврозоната показват, че макроикономическите резултати, обществените

възприятия и институционалната устойчивост продължават да играят съществена роля за оценката на процеса.

Именно поради това реалното значение на членството следва да се търси не толкова в самия акт на присъединяване, колкото в способността на страната да използва новите условия за устойчиво икономическо развитие.

Погледнат в историческа перспектива, българският преход през последните три десетилетия е белязан от последователно следване на ясно дефинирани стратегически цели. Паричният съвет осигурява финансова стабилност. Членството в Европейския съюз ускорява институционалната и икономическата интеграция. Еврозоната представлява естествен резултат от тази последователна траектория на развитие.

След присъединяването към еврозоната обаче България навлиза в качествено нов етап. За първи път от началото на прехода пред страната не стои следваща външна котва, която да определя посоката на развитие чрез предварително зададени критерии и механизми за адаптация. Това превръща качеството на националните политики, институциите и обществените решения в основен фактор за бъдещото развитие на икономиката.

В този смисъл еврозоната не следва да се разглежда като крайна цел на българския преход, а като начало на нов етап от него. Ако през последните десетилетия България решава проблема на стабилността и интеграцията, то през следващите години ще трябва да отговори на значително по-трудния въпрос – дали е способна да превърне постигнатата стабилност в устойчиво развитие и интеграцията в дългосрочен просперитет.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

Българска народна банка. Аналитични материали относно присъединяването на България към еврозоната. София: БНБ, 2022–2025.

Европейска комисия. Convergence Report 2024. Brussels: European Commission, 2024.

Европейска централна банка. Convergence Report 2024. Frankfurt am Main: ECB, 2024.

Европейски съвет. Присъединяване към еврозоната. Брюксел: Съвет на Европейския съюз.

Eurostat. Database. Luxembourg: Statistical Office of the European Union.

Икономически и социален съвет на Република България. Резолюция относно членството на България в еврозоната. София, 2023.

Катедра „Икономика“, Стопански факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Предизвикателства пред българската икономика по пътя към членство в еврозоната. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022.

Mundell, R. A. A Theory of Optimum Currency Areas. American Economic Review, Vol. 51, No. 4, 1961, pp. 657–665.

European Commission. Introduction of the Euro in Croatia. Brussels: European Commission, various reports and assessments.

European Central Bank. The Euro and the Eurosystem. Frankfurt am Main: ECB.

ИЗТОЧНИЦИ НА СТАТИСТИЧЕСКИ ДАННИ

Eurostat Database (GDP per capita in PPS; HICP; Inflation Rates).

European Central Bank Statistical Data Warehouse.

Българска народна банка – Статистически данни и аналитични материали.

European Commission – Convergence Reports.

Национален статистически институт.

Забележка: Изображението на корицата представлява авторска концептуална визуализация, генерирана с помощта на AI инструмент (ChatGPT/OpenAI).